

UČITELJ I ČAROBNICE

ARETÉ
IZDAVAČKA KUĆA

Učitelj i čarobnice
Alejandro Hodorovski

Naslov originala Alejandro Jodorowsky
Marianne Costa
EL MAESTRO Y LAS MAGAS

Za izdavača **Nina Gugleta**

Edicija **Preobražaj**

Glavni i odgovorni urednik **Nina Gugleta**

Izvršni urednik **Ana Jovanović**

Prevod **Ivana Krgović**

Korektura **Aleksandra Dunderški**

Dizajn korica **Anja Banješević**

Štamparija **ArtPrint, Novi Sad**

Tiraž **1000 primeraka**

Izdavač **Areté, Beograd**

© Alejandro Jodorowsky, 2005
© Ediciones Siruela, S. A., 2005
Copyright za srpsko izdanje © Arété, 2021

UČITELJ I ČAROBNICE

Alejandro Hodorovski

Prevod sa španskog
Ivana Krgović

PREDGOVOR

Iako sam ove memoare napisao u romansiranom stilu, svi pomenuti likovi, mesta, događaji, knjige i mudraci su stvarni. Pošto me je vaspitavao otac trgovac, čija se sva mudrost sastojala iz ove dve rečenice: „Kupi jeftino, prodaj skupo” i „Ne veruj ni u šta”, nedostajao mi je Učitelj koji bi me naučio da cenim samog sebe, druge i život. Još od mladalačkog doba, kao žedni istraživač izgubljen u pustinji, tražio sam vodiča koji bi dao svrhu mom beskorisnom postojanju. Kao strastveni čitalac, samo sam u književnosti pronalazio lutanja pretenzionih egoista. Cinična fraza Marsela Dišana nagonila me je da bežim od takvog niza beskorisnih opisa: „Nema kraja. Ta utološki gradimo i ne stižemo ni do čega”. Utehu sam tražio u knjigama istočne filozofije u kojima sam se, kao davljenik za slamku, držao koncepta „prosvetljenja”. Buda Šakjamuni se prosvetlio meditirajući pod drvetom. Po njegovim učenicima, svetac je video autentičnu istinu, usled čega je zauvek prestao da se brine da li će postojati nakon smrti... Dvadeset i osam generacija kasnije, Bodidarma je, u Kini, devet godina meditirao u tišini, okrenut zidu, dok u svom umu nije pronašao nesagledivu prazninu nalik besprekornom nebu na kome se istina i iluzija više ne razlikuju. Želja da se oslobodim mučnine umiranja, pretvaranja u ništavilo, činjenice da ne znam ništa, bacila me je u fanatičnu potragu za tim mitskim prosvetljenjem: pokušavajući da dođem do tišine, prestao sam da se vezujem za svoje ideje, zbog čega sam u svesku zapisao listu svojih uverenja i spalio sam je.

Zahtevajući mir u emotivnim vezama, odbijao sam da se predam, tako što sam uvek uspostavljao nestabilne veze sa

ženama, štiteći svoj individualizam među ledenim zidovima. Kada sam upoznao Ejoa Takatu, mog prvog pravog učitelja, želeo sam da me dovede do prosvetljenja eliminišući iz mog duha lude ideje koje još nisam uspevao da iskorenim, ali sam se osećao kao pobednik na polju srca. „Osećanja više ne vladaju mnome: prazan um, prazno srce.” Kada sam ovu rečenicu izgovorio pred Japancem, odgovorio mi je grohotom smeha. Bio sam zatečen.

Tada mi je rekao: „Prazan um, prazno srce: intelektualni delirijum. Prazan um, puno srce: stvari kakve jesu.”

Ova knjiga predstavlja svedočenje o dva poduhvata: prvi poduhvat, sa Učiteljem, sastoji se iz kroćenja intelekta. Drugi, sa Čarobnicama, sastoji se iz rušenja emocionalnog oklopa, sve dok se ne osvesti činjenica da je toliko tražena praznina zapravo cvet koji svoje korenje vuče iz ljubavi.

Iako u knjizi *Učitelj i čarobnice* govorim o četiri čarobnice, nisam opisao preostale tri: Paćitu, Mariju Sabinu i Violetu Paru. Isceliteljka Paćita je odsutna jer sam svoje iskustvo s njom, koje mi je promenilo život, u potpunosti opisao u svoje dve knjige: *Plesu stvarnosti* i *Psihomagiji*. Postoji, međutim, detalj koji, možda iz skromnosti, nisam spomenuo: prisustvovala sam jednoj od njenih magičnih operacija u kojoj je „Brat” (Paćita u transu) morao lovačkim nožem da otvori prsa bolesnoj osobi da bi joj zamenio srce. (U tegli se nalazio novi unutrašnji organ. Ali gde ga je veštica nabavila? Misterija. I zašto smo mi, očarani svedoci, smatrali potpuno prirodnim da ona leči bolesno, ali živo srce, tako što ga zameni mrtvim? Misterija.) Ona mi je, usred operacije (krvi, smrada, polumraka, pacijentovih urlika), uzela domali prst leve ruke i jednim pokretom stavila na njega zlatni prsten. Prsten mi je savršeno pristajao, kao da je napravljen po meri. Paćita je, ne zaustavljajući se da bi videla moju reakciju, nastavila da operiše: izvadila je pulsirajuću masu mesa (koju je njen sin brže-bolje

umotao u crni papir i odneo u kupatilo da ga spali), položila je mrtvo srce na krvavu ranu i naslanjajući dlanove na nje-ga, zatvorila je ranu. Kada smo trljali alkohol po grudima pa-cijenta, videli smo da nije ostao nikakav ožiljak, nego samo mala modrica u obliku trougla... Stigao sam kući potresen. Zaspao sam dubokim snom. Kada sam se probudio, prsten mi nije bio na prstu. Satima sam ga tražio, ali nisam mogao da ga nađem. Šta je Paćita želela da mi kaže? Da li mi je ponudila duhovno venčanje? Moguće. Moj kontakt s njom omogućio mi je da godinama kasnije razvijam Psihomagiju i Psihošama-nizam. Da li je isceliteljka znala da će se ovo dogoditi ili je to želela i učinila sve da to pokrene? Misterija.

Takođe je odsutna Marija Sabina, mudra žena pečuraka. Koli-ko je mogla da ima godina kada sam stupio s njom u kontakt? Sto godina? Možda i više... Nikada je nisam video lično, jer bih morao da se popnem u planine Masateka, kroz uzanu pu-kotinu među provalijama, sve dok ne bih stigao do Huautle, u Meksiku, nakon deset sati vožnje automobilom. Zapravo, nikada nisam krenuo da tražim „Bakicu”. Ona je tražila mene. U isto vreme kada sam pripremao film *Sveta planina*, napra-vio sam lutkarsku predstavu *Ruke uvis* koja je prikazivala vi-zije koje izaziva halucinogen zvani Seme Device, na navatl jeziku *ololiuhkui*, „okrugla stvar”, prirodni LSD koji su Tolteci i Asteci smatrali božanstvom i koji su obožavali. U pozori-štu „Kasa de la Pas”, dok sam stajao na merdevinama da bih popravio reflektor na sceni i žvakao šaku tog semena, imao sam viziju: video sam čitav univerzum, kompaktnu masu svetlosti koja je imala oblik okruglog tela u večnom širenju i u punoj svesti. Utisak je bio toliko jak da sam vrisnuo, izgubio ravnotežu, pao i izvrnuo gležnjeve. Posle par sati su natekli i izazvali jak bol. Pošto sam uzeo nekoliko lekova protiv bolova, zaspao sam. Sanjao sam da sam vuk koji šepa, sa povređenim zadnjim šapama. Pojavila se Marija Sabina. Pokazala mi je

ogromnu belu knjigu, punu svetlosti. „Jadna moja životinjo: ovo je savršena reč, Božji jezik. Ne brini što ne znaš da čitaš. Otvori njene stranice, ti si deo nje.” Išao sam ka toj svetlosti. Prodrila mi je u čitavo telo, osim u zadnje noge. Starica mi ih je mazila s tako velikom ljubavlju da sam se probudio plačući. Iznenadio sam se kada sam video da mi gležnjevi više nimalo nisu bili natečeni, niti su me boleli. Uopšte nisam pomislio da je sama masatečka isceliteljka došla da mi olakša muku: pripisao sam njenu sliku pukoj konstrukciji mog nesvesnog i čestitao sam sebi što sam uspeo da sam sebe iselim kroz terapijski san... Sa mnom je, izgleda, već ranije, kroz prijatelja slikara Fransiska Fjera, kontaktirala Marija Sabina. Fransisko mi je, nakon što se vratio iz Huautle, gde je sa isceliteljkom bio da proba pečurke, pružio teglu punu meda u kojoj je počivalo šest parova „svete dečice”. „Ovo je poklon koji ti šalje Marija Sabina. Videla te je u snovima. Izgleda da ćeš stvoriti delo koje će pomoći da vrednosti naše zemlje budu prepoznate u svetu. Danas hipici uništavaju stare tradicije. Huautlu opsedaju turisti, trgovci ljudima, lekari, novinari, vojnici i sudski izvršitelji. Sveta deca su izgubila svoju čistotu. Ovih dvanaest apostola su izvanredni: blagosloвила ih je Bakica. Pojedi ih sve...”

Opisao sam u knjizi *Ples stvarnosti* iskustvo s tim čarobnim pečurkama. Moram da priznam da sam sumnjao u svog prijatelja slikara. Možda me starica nije ni sanjala; verovatno je Fransisko, s najboljom namerom, izmislio tu priču. Bilo mi je teško da poverujem da neko može kroz snove da deluje na stvarnost. Naprotiv, moj prijatelj Fjero je tvrdio da pečurke sadrže svu mudrost drevnog Meksika. Često ih je uzimao i nije se ustručavao da ih daje svojim ćerkama, koje su bile dva čudna devojčurka od pet i šest godina, s velikim očima odraslih osoba. Moje iznenađenje je bilo ogromno kada me je, tog jutra, kad sam se probudio bez bolova u gležnjevima, pozvao telefonom i rekao: „Sinoć, dok sam spavao, posetila me je Bakica i rekla mi da će te izlečiti... Kako ti je od jutros?”

Da li je to bila slučajnost? Telepatski čin? Da li bi Marija Sabina mogla da uđe u moje snove i da me iz te oniričke dimenzije izleči? Intuicija mi kaže da, razum mi kaže ne. Iz tog razloga je nisam uključio u ovu knjigu, zato što je ona možda samo moja iluzija. Međutim, bila ona iluzija ili istina, do dana svoje smrti, Marija Sabina se pojavljivala u mojim snovima – u teškim trenucima – i uvek mi je bila od velike koristi.

Treća odsutna je čileanska pevačica Violeta Para. Njena slava je toliko velika – divili su joj se pesnici kao što su Pablo Neruda („svetica od čiste gline“), Nikanor Para („zemaljska rajska ptica“), Pablo de Roka („jednostavnost podzemlja“) i mnogi drugi – da malo toga mogu da otkrijem o njoj. Upoznao sam je u Parizu, u koji je dolazila u dva navrata. Prvi put 1954. (na dve godine), a zatim 1961. (na tri godine). U prvom periodu, kada još nije bila poznata, da bi zaradila za život, pevala je u malom baru u latinskoj četvrti Leskal. Mizerna plata dozvoljavala joj je samo da plati sobu u hotelu s jednom zvezdicom i da tamo može da skuva skroman obrok u čileanskom stilu – karbonadu, kukuruzni kolač, salatu od paradajza s lukom – koji je često delila sa svojih šest glavnih prijatelja, od kojih sam jedan bio ja. Pisala je o tome u svojoj knjizi *Desetine. Autobiografija* u stihovima:

Kao što nalaže zakon
 Treba biti pravedan u svemu;
 Ispunjavam to s ushićenjem
 i ovde imenujem šest
 arhandela, kao što vidite

greju me svojim prijateljstvom,
 daju mi sklad
 u tom dalekom svetu

i kad mi pružaju ruke,
moja tama se razbistri.

Ponavljam i kažem,
salata od korijandera
za mog prijatelja Alehandra,
da me ohrabri u Parizu
sa cvetom šeboja
i prijateljskim osmehom,
ruka mu je bila ushićenje
tamo u tom odsutnom životu;
juče si sejao seme,
danas ono cveta i donosi plodove.

Kaže da sam joj ja bio podsticaj u Parizu, ali bilo je suprotno. Njena žilavost i energija bili su zarazni. Violeta je pevala od deset noću do četiri ujutro, a zatim je ustajala u osam i trčala da snima čileanske pesme koje je pokupila sa usana starih seljanki – „ljudskom i božanskom” – bilo za diskografsku kuću Šan di Mond ili za Nacionalnu muzičku biblioteku Muzeja čoveka. Protestovao sam:

„Ali, Violeta, šta ako ti ne daju ni dinara! Moraš da shvatiš da te krađu u ime kulture!”

„Nisam glupa, znam da me iskorišćavaju. Međutim, radim to sa zadovoljstvom: Francuska je muzej. Ove pesme zauvek će biti sačuvane. Tako ću spasiti veliki deo čileanskog folklo-
ra. Za dobrobit muzike moje zemlje, ne smeta mi da radim besplatno. Štaviše, čast mi je. Svete stvari moraju da postoje van moći novca.”

Violeta mi je održala nezaboravnu lekciju. Zahvaljujući njenom primeru, uvek sam besplatno tumačio Tarot i davao psihomagijske savete.

Kada se vratila u Pariz sedam godina kasnije, bila je već poznata i cenjena pevačica u Čileu, ne samo zbog svoje umetnosti, već i zbog dragocenih istraživanja zaboravljenog folkloru.

Snimila je sopstvene pesme (među njima je bila „Hvala životu“) za izdavačku kuću Berkli. Nastupala je na glavnoj sceni na zabavi komunističkih novina *Limanite*. Uprkos svemu ovome, i dalje je izgledala kao skromna seljanka; a u njenom telu često se nalazila duša nadljudske snage... Šetajući s njom duž obale Sene stigli smo ispred palate Luvr.

„Kakav impresivan muzej!“ rekao sam joj. „Težina svih tih umetničkih dela, toliko velikih civilizacija, nas, siromašne Čilence bez tradicije, sa slamnatim kolibama umesto piramida, sa skromnim glinenim loncima umesto sfingi, može samo da pregazi.“

„Ćuti“ odgovori ona nadmeno: „Luvr je groblje, a mi smo živi. Život je moćniji od smrti. Mene, koja sam tako mala, ta ogromna zgrada ne plaši. Obećavam ti da ćeš tamo uskoro videti izložbu mojih radova...“

Nisam znao da li da je smatram ludom ili bolesnom od navne sujete. Poznao sam je kao pevačicu, a ne kao likovnu umetnicu.

Violeta je imala malo novca. Kupila je žicu, jeftino jutano platno, vunu u bojama, glinu, neke tubice boje. Pomoću ovih skromnih materijala pravila je tapiserije, krčage, male skulpture, ulja na platnu. Bila su to njena dela i, istovremeno, izraz čileanskog folkloru koji je u stvarnosti nestao, ali je bio dragocen u dubini nesvesnog moje prijateljice. U aprilu 1964. godine Violeta Para je otvorila svoju veliku izložbu u Muzeju dekorativne umetnosti, u Paviljonu Marsan, u palati Luvra!

Ova neverovatna žena naučila me je da ako nešto želimo celim svojim bićem, na kraju to i postizemo. Ono što se čini nemogućim, uz strpljenje i istrajnost postaje moguće.

Primer ove ogromne strpljivosti i istrajnosti dao mi je španski pisac Fransisko Gonsales Ledesma, koji je pod pseudonimom Silver Kejn napisao više od hiljadu popularnih kaubojskih romana od po 80 stranica, za široku publiku. Da bi zaradio za život, počeo je da ih proizvodi 1951. godine, kada je imao dvadeset godina, po jednu knjigu nedeljno, a prestao je 1981. godine, u pedesetoj godini. Tada je, što je nastavio do danas, pod svojim pravim imenom počeo da piše ono što se njemu sviđalo, sjajnu detektivsku literaturu, za koju je u svojoj zemlji dobio nagradu „Planeta” 1984. godine i u Francuskoj nagradu „Mister” za najbolji strani roman 1993. godine.

U Španiji dugo nije postojalo plaćanje autorskih prava. Pisce su smatrali gotovo radnicima, primali su malu platu i morali su rano ujutro da dođu u kancelariju u kojoj su radili i po deset sati. Kada bi se Francisko, nakon pisanja scenarija za stripove i knjigovodstvenih poslova izdavača, vratio kući, bacao bi se na pisanje „jednog Silver Kejna”, a vrlo kasno u noć, posvetio bi malo vremena onome što mu se zaista sviđalo: romanima koje je mogao da potpiše svojim imenom. Pored svega ovoga, morao je da istražuje američki Zapad – zato što je častan, zadao je sebi da nikada ne ponavlja temu i da se priča uvek zasniva na istorijskim istinama – i da se priprema za diplomu pravnika, što je i učinio.

Kada sam pitao ovog titana kako to sve može da postigne, pored toga što se oženio i zasnovao porodicu, odgovorio je:

„Spavam vrlo malo, gotovo nimalo”. Obaveza da piše svog Silver Kejna (da nije petkom u ranoj zoru predavao tabak, ostao bi bez posla) bila je tako važna da je, jedne noći kada je došlo do nestanka struje, otišao na krov i završio roman na mesečevoj svetlosti.

Ove kaubojske avanture – napisane sa potpunom poniznošću, bez nade da će čitaoci nečemu poučavati, bez mogućnosti da izraze bilo šta duboko, sa svešću da će kritičari prezirati ova

dela i da ga, osim što će mu dati da preživi, nikada neće učiniti bogatim – neobično su bliski zen filozofiji: „Delaj bez svrhe”, „Dobro radi ono što radiš”, „Ne traži savršenstvo nego autentičnost”, „Pronađi neiscrpno u tišini ega”, „Oslobodi se želje za moći”, „Vežbaj danju i noću bez spavanja”... Ovo je razlog zbog kog sam svako poglavlje naslovio citatom iz Silver Kejna. Imaju isti direktni jezik kao koani, čistotu tamo gde se racionalno računanje ne uklapa. Oni su istovremeno i tragični i komični. Odaju miris prosvetljenja.

Mnogi ljudi ne znaju šta su koani, ili znaju za njih a ne pridaju im suštinsku važnost. Koan je pitanje koje zen majstor postavlja učeniku da o njemu razmišlja, da ga analizira, a zatim da na njega i odgovori. Ova zagonetka je u suštini apsurdna, na nju je nemoguće odgovoriti logično. Njena svrha je upravo u tome: da učini da se naše individualno gledište otvori za univerzalno, da shvatimo da intelekt – reči, reči, reči – ne služi kao odgovor... Mi zapravo ne živimo u svetu, nego živimo u jeziku: zbog toga što upravljamo idejama mislimo da smo pametni; time što definišemo stvari uzimamo ih zdravo za gotovo. Ali, ako želimo da nam se život promeni, moramo da doživimo mentalni preobražaj, da otvorimo vrata intuiciji i kreativnim energijama, da shvatimo svoje nesvesno kao saveznika. Postoje ljudi koji provedu dvadeset godina tražeći rešenje za koan. Postoje i oni koji umesto da traže odgovor koji bi obuhvatio sve aspekte njihovog bića, previše složen za reći običnog jezika, poistovećeni sa svojim intelektom, daju pametno objašnjenje i veruju da su, zahvaljujući svojoj domišljatosti, već postali zen majstori.

Ako nas odgovor koana ostavi sa istim pitanjem kao i pre, onda ništa nije rešeno. Zaista rešiti koan znači proći kroz mentalnu kataklizmu koja urušava naša mišljenja, naša gledišta, našu moralnu ravnotežu, i koja nas, dezintegrišući bilo kakav auto-koncept, uranja u prazninu. Praznina nas rađa,

omogućava nam da se ponovo rodimo, slobodniji nego ranije, da bismo prvi put videli svet onakvim kakav jeste, a ne onakvim kakav smo naučeni da jeste.

U knjizi o samopomoći – koju ne želim da imenujem iz samilosti – „inicirani”, pisac, dobija koan od jedne zen učiteljice: „Kako ćeš izvući veliku gusku iz flaše, a da je ne razbiješ i da ne povrediš gusku?”. Suočen sa čovekovom zbnjenošću, učitelj mu daje ovaj pametan odgovor: „Gusku ćeš najlakše izvući nepovređenu ako postaviš grlić vodoravno i staviš malo hrane ispred grlića. Guska će sama izaći, između ostalog i zato što niko nije rekao kolika je boca, pa stoga nema smisla ni zamišljati ni pretpostavljati da joj je grlić uzak”. Ovaj odgovor služi samo da pokaže učeniku koliko je pametan ili glup. Ali misija koana nije da meri inteligenciju ili lukavost učenika. Učiteljica postavlja zamku dopuštajući sebi da zamisli da boca nema grlić. Da je to slučaj, ne bi ni bilo moguće govoriti o zatvaranju guske: ptica bi ulazila i izlazila kad god bi želela. U zen tradiciji učenik provodi dane, mesece, možda i godine pokušavajući da reši zagonetku. Jednog dana dođe srećan pred učitelja: „Napokon sam rešio koan!” „Kako?” upita ga roši¹]. Učenik kao jedini odgovor uzvikne: „Guska je izašla!” U stvarnosti nema govora o pravoj boci ili pravoj ptici. Govori se o živom principu zatvorenom u inertnim granicama. Učenik se oslobodio svog intelekta, logike koja ga je odvajala od stvarnosti i ušao je u globalni život gde je njegovo biće deo celine... Ovaj inicirani pisac, verujući da je sve razumeo, postavlja svojim čitaocima, ovim nespretnim izrazima koje verno reprodukujem, jedan od najklasičnijih koana: „Monah kaže svom učeniku: 'Posmatraj, dragi učenice, kakav je zvuk pljeska dve ruke', odmah zatim stari učitelj pljesne dlanovima u vazduh, zatim, pažljivo gledajući svog učenika, reče: 'Poštovani učenice: da li bi mogao da mi kažeš i pokažeš nešto o zvuku jedne ruke?' I odmah predlaže naivno rešenje: 'Kreće-

¹ časni učitelj

mo od osnove da je nemoguće pljesnuti a da ne koristimo obe ruke, međutim, zvuk pljeska izvedenog jednom rukom dobija se kada se prsti jedne ruke saviju i na brz i suv način sudare se sa delom dlana... Predlažem čitaocu da izvede gest kao da svira kastanjete, moći će da primeti da se emituje zvuk, upravo taj zvuk pljeska koji se izvodi jednom rukom. Dakle, želi li „inicirani“ da nam kaže da jedan od dva glavna koana zen učenja služe da bi stvorio svirače kastanjeta? Zbog ovog smešnog odgovora trebalo bi da mu zen majstor jednim potezom mača odseče obe ruke i da ga pita: „Kakav je zvuk pljeska bez ruku?“

Da bih dao pravu informaciju o tome šta je borba za razumevanje koana i blagotvorna promena koja proizilazi iz njihovog pravilnog rešavanja, napisao sam ovu knjigu koja rezimira mojih prvih pet godina meditacija koje je vodio najiskreniji čovek kojeg sam ikad sreo u životu.

Alejandro Hodorovski